

КАРЕЛ ЧАПЕК

ОМАГЬОСАНИЯТ СКИТНИК

Превод от чешки: Мария Беязова-Войтова, 1972

chitanka.info

Деца, ако някой ви каже, че приказките са празни измислици, не му вярвайте. Всичко в тях си е чиста истина от начало до край и толкоз. Та нали баба беше видяла с очите си царицата на змиите, а в реките по нашия край живееше истински воден дух. Аз лично познавам една русалка, която има очи — звезди. Кучешките русалки, за които ще стане дума по-късно, също са истински. Нали ви казвам — всичко в приказките е истина. Сигурно вече сами сте разбрали, че е така. Ако някой все още не вярва, по-добре да не чете по-нататък.

Имало едно време един скитник. В единия си джоб имал дупка, а в другия и дупка нямал. Това му било цялото богатство. На всичкото отгоре бил и ням, посивялата му коса въшлясала и бил толкова жальк, горкият, че никъде не го приемали да преспи. Най-много някой да му даде от време на време плесенясал къшет хляб, а скитникът дори едно „благодаря“ не можел да каже, та само поглеждал странно и чудно хубаво със светлосините си очи и тръгвал пак нататък. Колкото за спането — е, намирал човекът къде сено, къде слама, а когато нямал нищичко за завивка, той гледал да покрие поне очите с набръчканите си клепачи — и така можело.

Веднъж немият скитник заспал в една изоставена колиба и през нощта сънувал какви ли не работи — например, че е в рая. Такова нещо може да се присъни и на най-големия бедняк. Както спял, отнякъде изникнало едно апашче, което също искало да пренощува в колибата. Вмъкнало се вътре и напипало скитника в тъмното. „Сигур е някой колега“, рекло си то и веднага пребъркало джобовете му, за да види дали в тях няма златни верижки и диамантени пръстени, ограбени от някого. В единия джоб намерило дупка, а в другия — нищо. Това, деца, е малко и за най-закъсалия крадец. Тъй че апашчето оставило дупката и нищото в джобовете на скитника и легнало на отсрещната страна поне да се наспи.

Легнало апашчето, ама не могло да заспи. Трябва да не му е била чиста съвестта. Както си лежало, изведенъж в колибата се разляла чудно хубава светлина, дъхът ти да спре от красота, и в това тайнствено сияние се появили три бели старици. Апашчето изтръпнало от страх и така се свило в своето ъгълче, че заприличало на купчинка пепел, на изсъхнало стръкче трева, на пресечена нула, та никой да не го забележи. Трите старици се навели над спящия ням скитник и първата казала:

— Колко спокойно спи най-бедният човек в света, сестри!

— Може да е най-бедният — рекла втората, — но ще намери онова място, където е скрито най-голямото съкровище на света.

— Само че след смъртта си — добавила третата.

Пресечената нула, нашето апашче, наострило уши.

— Да, след като го погребат — потвърдила първата старица.

— Защото тъкмо там, където ще бъде погребан — продължила втората, — е скрито най-голямото съкровище на земята.

— Така му е съдено — довършила третата.

— Ами къде ще го погребат? — изтървало се апашчето, но веднага се разказа: едва продумало и трите старици орисници изчезнали. Останала само прекрасната, дивна и малко тъжна светлина, от която чак дъхът се затаявал, и в тая светла тишина немият скитник спял спокойно.

Апашчето седнало и се замислило: „Така значи му било писано на тоя дядка — един ден да го погребат там, където е заровено най-голямото съкровище на света. Като го гледам каква е вейка, едва ли ще остане да векува на тоя свят. Човек да не съм, ако го изтърва от очите си! Ще вървя след него и щом умре, ще почакам да го погребат, за да разкопая гроба и да намеря съкровището. Тюх да му се не види, колко съм бил досетлив! И с тоя ум съм тръгнал да крада! Язък! Такава умна глава като моята заслужава и по-добра съдба! Като намеря съкровището, ще си купя автомобил и кожух, и златни пръстени, и само да ми се изпречи някой крадец... ще види той! Какво искаш, беше тарикат, убиец, никаквец, апаш? Ще крадеш пръстени, а?! Марш на бесилката!!! Ще го довърша и окото ми няма да мигне, само веднъж да умре дядката, че да намеря мястото, където ще го погребат!“

Едва се зазорило и немият скитник изтрил съня от сините си очи, и крадливото човече започнало да му досажда: че кой си ти, че накъде отиваш и тям подобни. Немият скитник, то се знае, не отговорил нищо и само го гледал чудно хубаво със сините си очи.

— Кво мълчиш като пукал? — развидало се апашчето. — Отсега нататък все по петите ти ще ходя, така да знаеш! Хич не се и опитвай да офейкаш, защото така ще те напердаша, че прах ще се вдигне! Ясно ли е? Хайде сега тръгвай по света!

Ходел скитникът от село на село, а апашчето — на една крачка след него, че да не го загуби. Ходел скитникът от врата на врата.

Някъде го изпращали с парче хляб, другаде — с лоша дума. Апашчето му оставяло лошата дума, а хляба вземало и го изяждало само. Случвало се апашчето да открадне пиле или заек — опече ги на огъня и няма да даде на скитника дори костите да огложде. „Дано пукне от глад, мислело си то, че по-бързо да намеря съкровището.“ Ала немият старец не ще да мре и не ще. Ходи ли, ходи от село в село, а апашчето — все по следите му, и така обиколили, каки-речи, целия свят.

Веднъж вървели през голяма черна гора и се било стъмнило вече, а било и студено. В полунощ стигнали до една усамотена кръчма в гората. Скитникът почукал на вратата и му отворил кръчмарят Ира, а той Ира бил стар разбойник. Дядото го помолил с движения на ръце да го остави да преспи някъде — на тавана или в обора, но Ира го наругал и тръшнал вратата под носа му. Поогледал се дядото и видял кучешка колиба, а в нея — грамаден пес, свирепо овчарско куче с кървяси очи. Старецът никак не се уплашил и се затърил към него. Злото овчарско куче станало, позавъртяло опашката си и пуснало дядото в своята топла колибка. Като видяло това, апашчето си казало: „Че то и аз да легна там“, и се засилило към колибката. Но овчарското куче изскочило, озъбило се и започнало така страшно да ръмжи, сякаш нещо в гърдите му щяло а-а да се скъса. А достатъчно било да се скъса, кучето така щяло да го захапе, че нямало да има отърване. Апашчето отхвръкнало чак до вратата на кръчмата и забълскало по нея. Разбойникът Ира отворил и попитал с грозен глас какво иска, по дяволите, в той среднощен час.

— Моля ти се, ккръчмарю, ппусни ме вътре! — изплакало апашчето, като се запъвало на всяка дума. — Кучето ще ме разкъса!

— Może, ама ще трябва да платиш! — извикал Ира.

— Ще си платя — отвърнало апашчето, — ще платя веднага, щом изкопая съкровището.

Ира само това и чакал — пипнал го за яката и хайде, казвай, кучи сине, какво е това съкровище и къде е скрито то! Ще не ще, апашчето трябвало да разправи как видяло трите орисници и как те предсказали, че на мястото, където бъде погребан немият скитник, ще се намери най-голямото съкровище на света. Ира, то се знае, зяпнал от учудване, по пет пъти питал и разпитвал за всяко нещо, после заключил апашчето в зимника, запретнал си ръкавите, плюл си на ръцете и се замислил дълбоко. „Ще тръгна след скитника, казал си той, а като

умре, ще видя къде ще го погребат и ще почна да копая на това място. Като изкопая съкровището, ще си купя замък и ще напълня една от стаите с жълтици. А ако ме нападнат разбойници, ще ги направя на кайма!“ До сутринта обмислил всичко. На заранта си отрязал петдесет кила сланина, пъхнал я в един чувал и зачакал скитникът да се събуди, че да тръгне след него. Дядото се събудил, погалил овчарското куче, измил си очите и пак тръгнал на път. Разбойникът Ира — след него.

През това време апашчето стояло заключено в мазето. Като взело да се разсъмва, то се уплашило да не изтърве скитника, започнало да тънне и изтънявало все повече и повече, докато станало като конски косъм и се промъкнало през ключалката навън. Какво да види — старецът потегля на път, а Ира — подир него. Затичало се апашчето да ги настигне, но Ира измъкнал от пояса си страшен касапски нож и го заплашил:

— Хей, я тръгни по друг път, че ще ти отрежа главата хърт-хърт и окото ми няма да трепне!

Апашчето се уплашило, изостанало назад и се замислило какво да направи, за да си отмъсти и Ира да не му открадне дядото.

Ходел старецът от село в село и молел за къшней хляб. Разбойникът Ира — по следите му. Кървясалите му очи — все в него. Дошло пладне, а старецът не си бил изпросил още нито коричка хляб. Седнал край пътя и затреперал като сух лист. Седнал и Ира, извадил сланината от чувала, отрязал си десет кила и ги излапал като нищо на едно ядене, а на дядото не дал дори кожата. Пак тръгнал старецът и вървял чак до вечерта, но не се намерил човек „добър ден“ да му каже, поне едно прораснало картофче да му даде. Когато настъпила нощта, той легнал под един навес, затворил сините си очи и заспал. Ира седнал на прага, отрязал си още десет кила сланина и взел да я дъвче. „Какво съм хукнал подире му като луд, рекъл си той по едно време, я да го заколя аз и да го погреба! Нали където и да го погреба, там ще бъде съкровището.“ Извадил ножа, плюл върху него и започнал да го точи със стоманен брус. След малко опитал острието на нокътя си, пак плюл и пак продължил да го точи, докато по челото му избила пот. После отново го опитал на нокътя си и пак продължил да го точи.

През това време апашчето стигнало до най-близкото село и за да си отмъсти на Ира, разказало на всички, че намерило омагьосания скитник и че там, където щели да го погребат, имало съкровище и че

разбойникът Ира тръгнал по петите на дядото, за да заграби имането сам. Щом селяните чули това, всеки от тях си казал наум, че и той ще тръгне да търси съкровището. Всеки взел по един чувал, бутнал в него по един самун хляб и по един солен свински бут, грабнал мотика или лопата и се втурнал да гони дядото.

И тъй, Ира точел ножа си, за да заколи немия скитник. Щом плюл за трети път върху острите и за трети път започнал да го точи, та чак се разхвърчали искри, повдигнал глава и какво да види — тъмнината наоколо била осеяна с нажежени въгленчета, с много въгленчета. Това били алчните, пламтящи очи на тези, които дошли да търсят съкровището. „А, тая няма да я бъде, рекъл си Ира. Аз ще се мъча да го убивам и погребвам, а те ще вземат след това да ме натирят и да изкопаят съкровището сами. Дума да не става!“

После, ни лук ял, ни лук мирисал, довършил точенето и си отрязал още едно парче сланина. Дядото тихо спял. Но никой от тези, които го следели, не можел да заспи от страх да не би някой друг да го напъха в чуvala си и да го погребе някъде скришно. Тъй си и седели около навеса, с настръхнали мустаци, а кървясалите им очи святкали в тъмнината.

Сутринта старецът се събудил и никак не се учудил, като видял толкова много хора. Умил си очите с роса и тръгнал по-нататък. Тълпата поела след него и всички се бълскали един друг, за да бъдат колкото може по-близо до него. До обед старецът не могъл да изпроси нито коричка хляб. Седнал на един камък и се разтреперал като стебълце, брулено от вятъра. Всички насядали около него, извадили кой каквото носел и започнали да ядат. На него никой не дал нито трохичка. През нощта, когато старецът легнал да спи, всички насядали пак като вълци около него, пламтящите им очи светели в тъмното и се следели един друг, и скърцали със зъби, сякаш искали да се изпохапят. Тихо-тихичко като дете, спял сред тях дядото.

Така било и на другия ден, и на третия, и на четвъртия и тъй нататък, само че хората ставали все повече и повече и всички ламтели за съкровището и чакали да умре немият старец. Всички се мразели помежду си и били готови да се изпотрепят, ала никой не искал да изостане назад, всеки се страхувал да не закъсне. Така че само се гледали на кръв и съскали, и тракали със зъби. Между тях имало бедни просяци, които искали да забогатеят, крадци и разбойници, но също и

заможни хора, които искали да станат още по-богати. Те следвали стареца с каруци и каляски, за да могат веднага да откарят съкровището у дома си. Най-богатите пък си останали в къщи и изпратили подир дядото наети стражи и детективи. Най-големите детективи се движели след стареца с автомобили, и всеки от тях искал да присъствува на неговата смърт и на погребението му. Дългата върволица наброявала много хиляди души, а начало все вървял прегърбеният ням дядо с кривата тояжка и сините очи. Когато се задавало това странно шествие, всички врати и порти се затваряли и никой вече не давал на стареца парченце хляб. От ден на ден той ставал все по-дребничък и по-съсухрен. Само очите му все повече и повече се синеели, сякаш през тях надничало самото небе.

Щом старецът седнел, винаги всички се настанивали около него и започвали да ядат, а на него нищо не давали. „Ами, ще го хрантушим на всичкото отгоре, мислели си те. Досега колко пъти да е умрял, че и да сме го погребали!“ Но старият скитник не умирал, макар че бил само кожа и кости. Нощем, когато спял, около него светели с червени и зелени пламъчета хиляди зли очи.

Веднъж дядото легнал да спи в една купа сено сред широкото поле. Наоколо му насядали хиляди хора да го следят. Неразпрегнатите коне рият с копита, автомобилите бръмчат, хората не се помръдват и скърцат със зъби един срещу друг. Тогава най-силните от тях се наговорили да убият стареца през нощта и да го нарежкат на късчета. След това всеки да вземе по едно късче от тялото му и да го погребе някъде, за да намери на това място съкровището. Взели ножовете и се запътили към дядото.

В този миг от звездното небе се спуснал огнен вестител и целунал стареца със смъртоносна целувка. Купата слама пламнала и пламъкът, който стигнал до небето, озарил хиляди бледи лица, бледи от ужас и алчност. Докато се опомнят, купата изгоряла до последната сламка и от пепелището се издигнал огромен стълб пепел и пепелта влетяла в очите на всички, които били там. Това бил прахът на мъртвия старец.

Лютяло нетърпимо и очите, в които попаднела дори само една прашинка от тази пепел, ослепявали за дълго. Ала болката малко по малко преминала и слепотата отплувала със сълзите и тогава изчезнали червените и зелените пламъчета в очите на хората и те се заоглеждали

смаяно. Неочаквано видели алчността и користолюбието, които допреди малко ги тласкали по пътя към съкровището, и всички толкова се засрамили, че им идело вдън земя да потънат. Тогава всеки от тях прочел в очите на другия срам и желание да стане по-добър. Надникнали взаимно в сърцата си, където се пробуждали състраданието и кротостта. И станало така, че изведнъж престанали да гледат един на друг като врагове и видели в себе си человека. Това било съвсем ново и необикновено за тях и те веднага разбрали, че очите им са омагьосани от праха на немия старец. Изведнъж забелязали красивите звезди на небето, по-прекрасни от всяко злато, и започнали да виждат доброто в човешките души, а лошото, което имало в тях, възбуждало само съжалението им, не възбуждало никаква злоба. Така те наистина намерили най-голямото съкровище там, където бил погребан скитникът. Намерили го в собствените си очи, в добротата на своя поглед.

Оттогава минало много време и всички те се пръснали по света, но очите им са все още ласкови и омагьосани и с тях все още могат да откриват всичко, което е добро и хубаво в живота. Случи ли се да срещнете такъв човек, достатъчно е само да ви погледне и на вас ви се струва, че ви е казал нещо много, много хубаво.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.